

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE OSAKOND

Merju Lomp

JALGPALLIMETAFOORID JA FRASEOLOGISMID
EESTI AJALEHTEDE JALGPALLIUUDISTES

Bakalaureusetöö

Juhendaja dotsent Kersti Lepajõe

Tartu 2015

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Uudis	5
1.2. Spordiuudis.....	9
1.3. Uudise pealkiri	10
1.4. Uudise juhtlõik	11
1.4.1. Olemusloo juhtlõik	12
2. Kriitiline tekstianalüüs	13
3. Metafoor.....	15
3.1. Fraseologism	16
3.2. Marcin Lewandowski jalgpallimetafooride liigitus.....	17
3.2.1. Vägivallaga seotud metafoorid	18
3.2.2. Vägivallaga mitteseotud metafoorid	19
4. Materjali analüüs	21
4.1. Jalgpallimetafoorid Eesti ajalehtede jalgpalliuudistes	21
4.1.1. Vägivallaga seotud metafoorid	22
4.1.2. Vägivallaga mitteseotud metafoorid	22
4.2. Fraseologismid Eesti ajalehtede jalgpalliuudistes	27
Kokkuvõte	33
Summary	35
Kirjandus	37
Materjal	40

Sissejuhatus

2014. aasta suurimaks suviseks spordisündmuseks olid Brasiilias toimunud jalgpalli maailmameistrivõistlused, mida jälgisid miljonid inimesed üle maailma ja tuhanded eestimaalased. MMi kajastati Eesti ajalehtedes palju. Suurvõistlusega seotud artikleid ilmus MMi ajal peaaegu igas Eesti Päevalehe, Postimehe ja Õhtulehe numbris. Tuhanded inimesed vaatasid mängu teleülekannetest või internetist ja olid tulemustega kursis. Seetõttu oli ajalehtede jaoks väljakutseks meelitada inimesi lugema paberväljaandes ilmuvaid MMi kajastavaid uudiseid. Töö autor jälgis meistrivõistlusi nii teleülekannetest kui ka ajakirjandusest, mistõttu tekkis huvi uurida, milliste võtete abil ajakirjanikud lugejate tähelepanu paberväljaannetes püüavad. Kuna levinud võtteks on kujundlik keelekasutus, on käesoleva bakalaureusetöö eesmärk uurida kujundlikku keelt jalgpalliuudiste pealkirjades ja juhtlõikudes Eesti Päevalehes, Postimehes ja Õhtulehes. Pealkirjad ja juhtlõigud on valitud uurimismaterjaliks, kuna tegemist on uudise osadega, mille ülesandeks on lugeja tähelepanu köitmine.

Analüüsiks on kogutud 79 jalgpalli maailmameistrivõistlusi kajastavat uudist Eesti Päevalehest, Postimehest ja Õhtulehest ajavahemikust 12. juuni kuni 15. juuli 2014. Igast numbrist on valitud pikim uudis. Uudiste pealkirjade ja juhtlõikude analüüsimeetodiks on kriitiline tekstianalüüs, mis on tänapäeval juhtivaks meetodiks meediatekstide sisu ja tähenduse analüüsimisel.

Bakalaureusetöö jaguneb neljaks peatükiks, esimesed kolm moodustavad teoreetilise osa, neljas peatükk on empiiriline analüüs. Töö esimeses peatükis tutvustatakse uudist ning selle pealkirja ja juhtlõiku. Esmalt kirjeldatakse uudist kui žanri ja selle jagunemist, seejärel tutvustatakse lähemalt spordiuudist. Järgneb ülevaade uudise

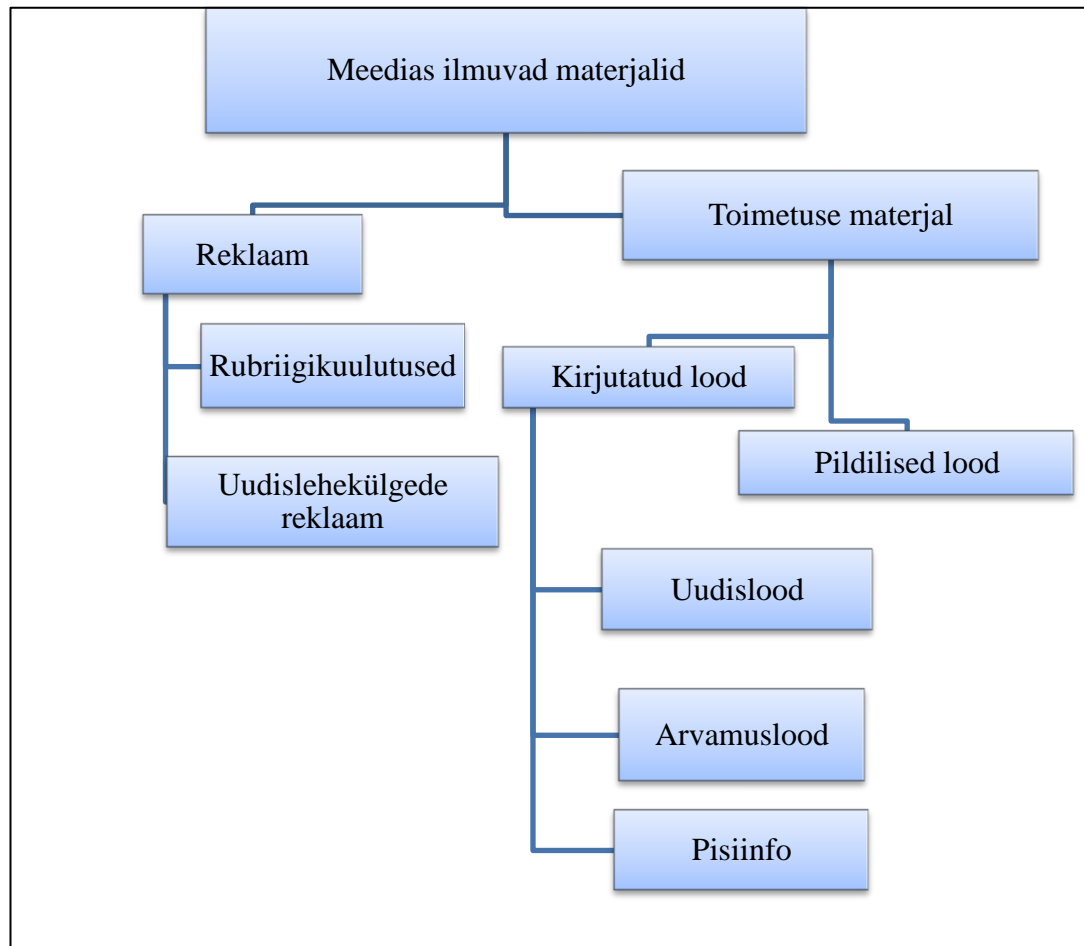
pealkirjast ja juhtlõigust. Teises peatükis kirjeldatakse kriitilise tekstianalüüsi meetodit. Kolmas peatükk annab ülevaate metafoorist ja fraseologismist, lisaks tutvustab Marcin Lewandowski jalgpallimetafooride liigutust. Neljas peatükk ehk materjali analüüs jaguneb kaheks osaks. Esimeses osas analüüsitakse Lewandowski liigituse alusel Eesti ajalehtede jalgpalliuudiste pealkirjades ja juhtlõikudes kasutatud jalgpallimetafoore. Teises osas on fookus fraseologismil, uuritakse, milliseid fraseologisme on pealkirjades ja juhtlõikudes.

1. Uudis

Ühiskonnas toimuvad sündmused jõuavad meieni lugudena, mida vahendab meedia. Meedial on oluline roll kultuuri, poliitika ja ühiskondliku elu vahendamisel. Meedia peegeldab ja kajastab ühiskonnas toimuvat ning ka kujundab ühiskonna iseloomu. (Bell 1998: 64–65) Allan Bell leiab, et Lääne ühiskonna liikmed kuulevad või loevad keelt enam meediast kui suhtlusest teiste inimestega. Meediakeelel on ühiskonnas suur mõju, see jõuab massideni enim uudiste kaudu, mis levivad nii ajalehtedes, raadios kui televisioonis. (Bell 1991: 1)

Ajalehtedes ilmuvad materjalid jagatakse kaheks: reklaamiks ja toimetuse materjaliks. Reklaamid jagunevad rubriigikuulutusteks ja uudislehekülgedele paigutatud reklaamiks. Toimetuse materjal jagatakse pildilisteks ja kirjutatud lugudeks. Pildilisi lugusid on vähem, kuigi keskmiselt on pilt või joonis, sisaldab lugu ka teksti. Kirjutatud lood moodustavad vastavalt tekstide ehitusele ja eesmärkidele kolm rühma: uudised, arvamused ja pisiinfo. Esimesse rühma kuuluvad uudislood. Teise rühma moodustavad arvamused, mille eesmärk on lugejale esitada kellegi analüüsi, arvamusi ja seisukohti. Kolmandasse rühma kuulub pisiinfo, mis koosneb vähe seotud tekstist ja enam nimekirjadest. Pisiinfo nimetatakse näiteks börsiinfot, sporditulemusi ja ilmateadet. Pisiinfo on kindlatel lehekülgedel, näiteks börsiinfo majandusküljel ja sporditulemused spordiuudistele eraldatud lehekülgedel. (Bell 1991: 13)

Joonis 1. Meedias ilmuva materjalide liigitus

Uudis on ajakirjanduse keskne žanr, mida ei saa ühemõtteliselt defineerida. Uudis erineb teistest žanritest objektiivsuse ja oma ülesehituse poolest. Tiit Hennoste sõnul nimetatakse uudiseks:

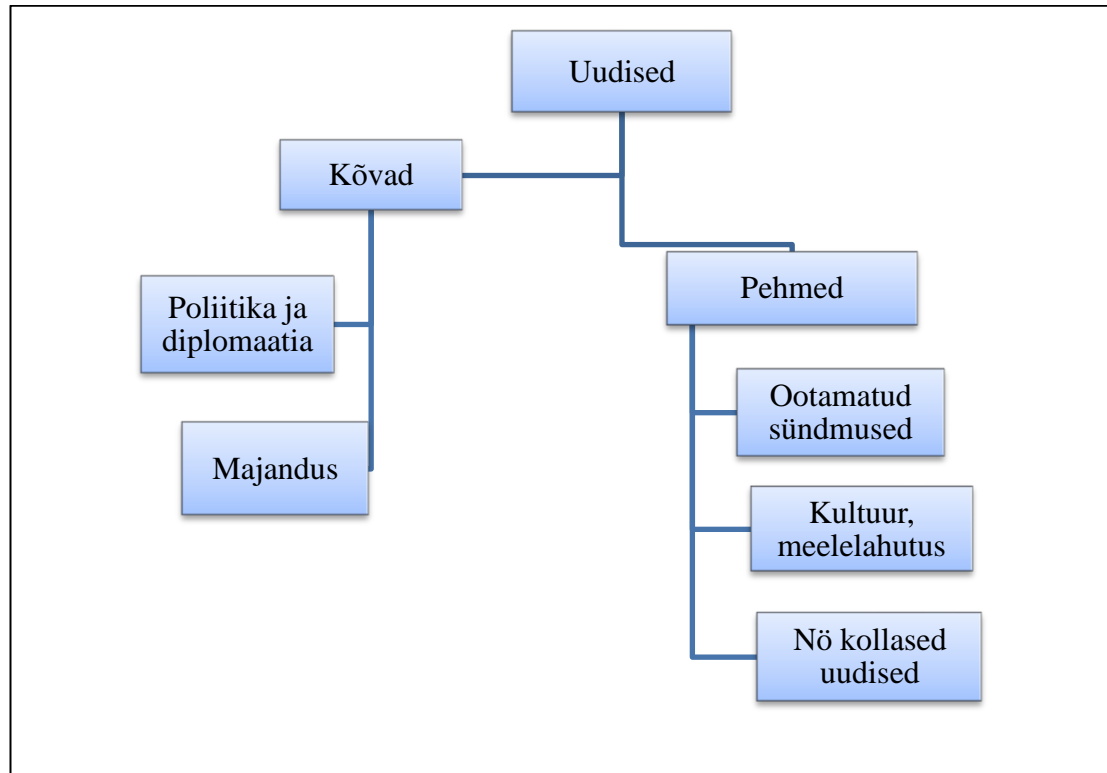
- 1) materjali, millest avalikkus peab olema teadlik ja mis aitab inimestel probleeme lahendada;
- 2) materjali, mis lahutab inimeste meelt;
- 3) juhtumust, mis eristub tavapärastest sündmustest. (Hennoste 2008: 23)

Priit Pullerits nimetab seitse uudise kriteeriumit:

- 1) sündmuse värskus,
- 2) sündmuse geograafiline lähedus lugejale,
- 3) sündmuse mõjukus,
- 4) sündmuses osalejate prominentsus,
- 5) sündmuse konfliktsus,
- 6) sündmuse erakordsus,
- 7) sündmuse päevakajalisus. (Pullerits 1997: 12–14)

Uudiseid saab jagada kõvadeks ja pehmeteks uudisteks. Kõvad uudised jagunevad kahte rühma. Esimese rühma moodustavad uudised, mille tuumaks on poliitika ja diplomaatia: valimised, parteipoliitika, välissuhted jne. Teise rühma kuuluvad majandusuudised: tarbijakaitse, rahandus, börs jne. Kõvad uudised teavitavad maailmas toimuvast ning aitavad maailma mõista. Teemad on seotud avaliku eluga ning on paljude inimeste jaoks tähtsad. Pehmed uudised saab jagada kolme rühma. Esimesse rühma jagatakse uudised ootamatutest sündmustest, näiteks kuritegudest ja katastroofidest. Teise rühma keskmes on kultuuri- ja meelelahutusvaldkonnad, näiteks haridus, teadus ja sport. Kolmanda rühma moodustavad tuntud inimeste era- ja seltskonnaelule keskenduvad lood, n-ö kollased uudised. Pehmele uudiste eesmärk on pakkuda inimesele meelelahutust ja mõjutada emotsioone. Nende teemad on lugeja jaoks huvitavad, kuid ei mõjuta tavaliselt nende elu. (Hennoste 2008: 24)

Joonis 2. Uudiste jagunemine

Allan Bell jagab uudisežanri nelja kategooriasse:

- 1) kõvad uudised;
- 2) olemuslood;
- 3) eriteemaga uudised (nt kunst, sport, tehnika);
- 4) n-ö uudisejäägid: pealkirjad, alapealkirjad, pildiallkirjad.

Kõvadeks uudisteks on Belli liigituse kohaselt artiklid õnnetustest, konfliktidest, avastustest ja muudest sündmustest, mis on toimunud kahe ajalehenumbri ilmumise vahel. Olemuslood on Belli sõnul pigem kirjeldavad lood kui artiklid ning sisaldavad kõvadest uudistest enam taustinformatsiooni ning autori hinnanguid. Eriteemaga uudised ilmuvad ajalehes teema jaoks määratud lehekülgedel, näiteks spordiuudised spordiosas ning filmiarvustused kultuuriküljel. Neljas kategooria ehk n-ö uudisejäägid on kolme eelmise kategooria lisandused. (Bell 1991: 14–15)

1.2. Spordiuudis

Sport on poliitika kõrval ajalehtedes kõige mahukam valdkond. Eestis katavad spordiuudised umbes 10% ajalehest. Spordi kajastamiseks on eelkõige kaks viisi: meelelahutus või n-ö patriootlik tegevus. Esimesel juhul on kesksel kohal maailmas populaarsed spordialad: jalgpall, korvpall, tennis jms. Samuti kajastatakse probleeme ja konflikte. N-ö patriootliku tegevuse puhul on keskmis kohaliku spordi olulised alad ja sportlased: kohalik korvpall, suusatamine jms. Kõrvalprobleeme käsitletakse sel juhul harvem. Aina enam võib spordilehekülgedelt leida olemuslugusid, mis kajastavad tippspordi ümber toimuvat: doping, sponsorid, fännid, invasport, spordiametnikud, võistluspaigad jne. (Hennoste 2008: 185)

Spordiuudise erijooned saab koondada nelja rühma:

1. Sis. Spordiuudise sisus on väga oluline roll detailidel ja kokkuvõtetel, sest lugeja põhisoovideks on skoor, tipphetked ja huvitavad lood. Uudises on kesksel kohal sportlane. Kuna lugeja soovib tausta ja kommentaare, vajab spordiuudis palju tsitaate. Kommentaare jagavad sportlased, treenerid ja asjatundjad. (Hennoste 2008: 186)

2. Ülesehitus. Spordiuudise juhtlõiguks on enamasti mõne juhtumi või situatsiooni kirjeldus: pöördepunkt, võtmemängija tegutsemine, strateegia vms. Seetõttu ei alga spordiuudis varaseima sündmusega. Juhtlõigule järgnev teema-arendus on tavaliselt kronoloogiline, alustatakse võistluse algusest või võistluse-eelsest situatsioonist, lõpetatakse võistlusjärgse olukorra ja kommentaaridega. Spordiuudises on tavaliselt esitatud ka autori seisukohad ja kommentaarid. (Hennoste 2008: 187)

3. Keel ja stiil. Autentse pildi loomiseks kasutatakse spordiuudistes värvikaid, kuid täpseid detaile (Hennoste 2008: 187). Rein Kull nimetab spordiajakirjanduse keele olulise tunnusena sõnade mitmefunktsioonilisust. *Korvpall*, *võrkpall* ja *jalgapall* võivad tähendada nii mänguvahendit kui ka mängu, sõnad *laskmine*, *tõstmine*, *sõudmine* jms võivad tähendada nii spordiala kui konkreetset tegevust. Samuti on spordiajakirjanduses võimalikud julged metafoorsused (*nahkkindamees* poksija tähenduses), kõnekeelsused

(*plastikud* plastsuuskade tähenduses) ja tinglikkused (*kuld* kuldmedali tähenduses). (Kull 2000: 117)

4. Statistika. Võistluse mõistmiseks vajab lugeja statistikat, mis aitab leida võistluse suundi ja pöördepunkte. Autor peab mõistma, milline statistika on uudises mainimist väärt, pisistatistika lisatakse loole tavaliselt eraldi kastis. (Hennoste 2008: 188)

Lisaks eelnimetatule on erijooni ka reporteritöös. Reporteri kohalolek on spordiuudise kirjutamiseks oluline. Võistluspaigas viibimine annab reporterile võimaluse hankida infot sportlastelt ja treeneritelt ning tuua lugejani võistluse atmosfäär. (Hennoste 2008: 189)

Olemusloos on ajakirjanikul võimalik loobuda spordiuudise traditsioonilisest ülesehitusest ning läheneda teemale süvitsi. Fookuses võib näiteks olla eksperdi kommentaar, matši eelvaade, võistkonna või mängija taustinfo, korraldajate ettevalmistused või fännide tegevus. Teema peab olema artikli ilmumise ajal lugejate huviorbiidis. Lugeja tähelepanu võitmiseks on olemuslugu tihti meelelahutuslikum kui tavaline spordiuudis. (Andrews 2005: 82–83)

1.3. Uudise pealkiri

Uudise pealkirjal on mitu eesmärki. Peamisteks eesmärkideks on lugeja tähelepanu võitmine ja uudise sisust teavitamine. (Pullerits 1997: 57, Hennoste 2008: 301, Reah 1998: 13) Priit Pullerits leiab, et pealkirja suurus näitab uudise väärtust, tähtsal uudisel on suurem pealkiri kui väheolulisel. Pealkirjastamise stiil on igal väljaandel erinev, seetõttu on pealkiri ka kujunduselemendiks. (Pullerits 1997: 57) Tiit Hennoste sõnul on pealkirjal oluline roll lehekülje liigendamisel ja lugeja pilgu juhtimisel (Hennoste 2008: 301). Pealkiri iseloomustab ajalehte ja viisi, kuidas ajaleht lugejate tähelepanu tõmbab (Conboy 2007: 13).

Lugeja alustab tavaliselt uudise lugemist pealkirjast, seejärel loeb juhtlõiku ja siis teema-arendust. Uudise kirjutamise järjekord on teistsugune, ajakirjanik alustab juhtlõigust, seejärel kirjutab teema-arenduse ning pealkirja kirjutamine jääb viimaseks. (Bell 1991: 186) Pealkirja maksimaalseks soovitatavaks pikkuseks on 45 täheruumi (Hennoste 2008: 301).

1.4. Uudise juhtlõik

Tiit Hennoste defineerib juhtlõiku avalõiguna, mis annab lugejale uudise põhiinformatsiooni. Ta nimetab juhtlõigu kaks eesmärki: teha kokkuvõtte loo uudisväärtuslikemates punktides ning tekitada lugejas huvi artikli vastu. (Hennoste 2008: 67). Erik Bagerstam (1991, viidatud Pullerits 1997 järgi) on öelnud, et lugeja ei loe uudist, kui selle algus tema tähelepanu ei võida. Colleen Cotter toob lisaks tuuminformatsiooni esitamisele ja huvi tekitamisele välja juhtlõigu rolli uudise ülesehitamisel. Tema sõnul on juhtlõik uudise ülesehitamisel ülimalt tähtis. See sisaldab uudisväärtuseid ning võtab loo kokku tõstes esile kõige asjakohasema, huvitavama või uuema informatsiooni. Reporterit kaks olulisemat ülesannet uudist koostades on edasi anda loo tähtsus ja pakkuda uudise jaoks eraldatud aias ja ruumis võimalikult palju informatsiooni. Olulisim teave esitatakse esimesena, kaasnev info peab toetama selle tähtsust. Seetõttu määrab juhtlõigu ülesehitus ja valitud informatsioon uudise fookuse ning juhtlõigule järgnevate osade järjekorra. (Cotter 2010: 151) Priit Pullerits (1997: 23) leiab, et juhtlõigu maksimumpikkuseks võiks eestikeelses väljaandes olla umbes 20 sõna.

Pealkiri ja juhtlõik on omavahel seotud. Pealkiri peab näitama, mis on uudise keskne teema, seetõttu kirjutatakse pealkiri juhtlõigust sisalduvate faktide põhjal (Hennoste 2008: 301). Nii pealkirja kui juhtlõigu peamised ülesanded on informeerimine ja tähelepanu võitmine.

1.4.1. Olemusloo juhtlõik

Olemusloo juhtlõigu kirjutamisel on autoril tähelepanu tõmbamiseks mitu viisi. Phil Andrews nimetab viis olemusloo juhtlõigutüüpi.

1. Pillatud juhtlõik (*dropped intro*)

Lugejale jääb selgusetuks, kellest või millest on artikkel kirjutatud.

2. Tsitaat-juhtlõik (*quote intro*)

Juhtlõiguks on tsitaat, mis annab lugejale ettekujutuse artikli teemaks olevast isikust või sündmusest.

3. Ajaloo-juhtlõik (*historical intro*)

Juhtlõiguks on tagasivaade minevikku. Meenutatakse varasemaid võite, kaotusi, skandaale jne.

4. Kõrvutus-juhtlõik (*contrast intro*)

Juhtlõigus kasutatakse kõrvutamist. Kõrvu seatakse võistkondade sportlasi, kuid ka sportlase minevikku olevikuga.

5. Küsimus-juhtlõik (*question intro*)

Juhtlõiguks on küsimus, mis meelitab lugejat artiklist vastust otsima. (Andrews 2005: 83–84)

2. Kriitiline tekstianalüüs

Norman Fairclough leiab, et meediakeelt tuleb uurida kui diskursust ning tekstianalüüs on meediakeele analüüsil keskseks meetodiks. Meediatekstid on tema sõnul kultuurisestest muutustest näitajaks. Meediakeelt mõjutab tänapäeval kaks suhet: informatsiooni ja meelelahutuse suhe ning avaliku ja isikliku suhe. (Fairclough 1995: 10, 16, 60) Allan Bell ja Peter Garrett nimetavad neli põhjust, miks meedia ja meediakeel on diskursusena oluline uurimisallikas:

- 1) meedia on lihtsalt kättesaadava ning rikkaliku uurimismaterjali allikas,
- 2) meediakeel mõjutab ning esindab inimeste keelehoiakuid,
- 3) meedia peegeldab keele ja suhtlusega loodud sotsiaalseid tähendusi ja stereotüüpe,
- 4) meedia kajastab ja mõjutab kultuuri, poliitikat ja ühiskondliku elu (Bell, Garrett 1998: 3–4).

Kriitiline tekstianalüüs on meetod, mille abil analüüsitakse tekstide sisu ja tähendust, süvendatult on kriitilisest vaatepunktist võimalik analüüsida tekstide struktuure, tähendusi ja vorme. (Kasik 2008: 10–11). Meetodi nimetamine kriitiliseks viitab sellele, et keelekasutus on seotud põhjuse-tagajärje suhetega, mis tavaliselt jäävad märkamatuks (Fairclough 1995: 54).

Lingvistiline tekstianalüüs uurib, millest tekst koosneb, tegemist on deskriptiivse meetodiga. Kriitiline tekstianalüüs on tõlgendavam ning pöörab rohkem tähelepanu sellele, mida tahetakse tekstiga saavutada ja milliseid keelelisi vahendeid selleks kasutatakse. (Fairclough 1995: 61) Keskne on idee, et keel on polüfunktsionaalne, täidab korraga mitmeid funktsioone. Keelekasutus ei vahenda ainult sisu, vaid ka autori tundeid ja hoiakuid. Tekst toimib suhtlusvahendina ning on alati kellelegi adresseeritud.

Tekstil on kolm tasandit: sisutasand, suhtlustasand ja keelelise esituse tasand. Kriitiline tekstianalüüs on uurimismeetodina kolmeastmeline:

- 1) kirjeldatakse ja näidatakse analüüsitavas tekstis tehtud keelelisi valikuid;
- 2) püütakse tõlgendada, kuidas tähendusi tehtud valikutega konstrueeritakse, missuguseid tähendusi need tekstile annavad ja kuidas muudavad ja kujundavad need konteksti;
- 3) seletatakse valikute tegemiste ja tähenduste loomise põhjuseid.

Tekstis toimub samaaegselt kolm protsessi: tegelikkuse representeerimine (keele tähistusfunktsioon), suhete ja identiteetide loomine (interpersonaalne funktsioon) ja keelelise esituse vormistamine (tekstuaalne funktsioon). (Kasik 2008: 12–13, 17)

Olulisel kohal on ka intertekstuaalsuse uurimine, analüüsitakse, milliseid žanre ja diskursusi on teksti loomiseks kasutatud, milliseid jälgi neist tekstis on. Intertekstuaalne analüüs sõltub sotsiaalsetest ja kultuurilistest arusaamistest. (Fairclough 1995: 61) Keelekasutuse nn intertekstuaalse aspekti moodustavad sotsiaalne tegelikkus ja kontekst, olemasolevad tekstid, keelekasutuse traditsioon ja varasemad suhtlusvormid (Kasik 2008: 12).

3. Metafoor

Metafoor on kaudsõnaline kõnekujund, mis sarnasuse alusel ühendab erinevaid nähtusi. See on vahend, mis värskendab kulunud tähendust või viitab tuntu abil tundmatule. (Merilai jt 2007: 41) Metafooril võib tekstides olla erinev funktsioon. Kõnes võib metafoor olla veenmisvahendiks, õpikutekstis selgitavaks näiteks. Metafooril on oluline roll huumori või emotsiooni lisamisel. (Semino 2008: 218) Metafoorid on levinud ajalehtede pealkirjas, metafoorivalik lähtub uudise teemast. Sõnamängud, metafoorid, vanasõnad ja viited teistele tekstidele teevad pealkirja humoorikamaks, huumor on üks parimaid viise lugeja tähelepanu võitmiseks (Semino 2008: 27; Conboy 2007: 13, 15). Uudsed ja esiletõusvad metafoorsed väljendid on meediatekstides tihti tsiteeritavaks materjaliks. Metafoor loob tekstide vahel intertekstuaalseid suhteid, uudne või vastuoluline metafoor võib levida ühest tekstist teise. (Semino 2008: 27–29, 218) Metafoorivalikust sõltub:

- 1) kuidas teemat kujutatakse,
- 2) millist aspekti rõhutatakse või tagaplaanile lükatakse,
- 3) millistele järeldustele kaasa aidatakse,
- 4) milliseid hinnanguid ja emotsioone valla päästetakse,
- 5) millised tegevussuunad paistavad võimalikud. (Semino 2008: 91)

George Lakoffi ja Mark Johnsoni sõnul pole metafoor vaid poeetiline kujund. Metafoorid on aluseks nii mõtlemist kui tegutsemist suunavale mõistesüsteemile, metafoorne on suur osa igapäevaste mõistete süsteemist. Metafoori puhul kujundab üks mõiste osaliselt teise mõiste ülesehitust. Metafoor pole seotud vaid keele ja sõnadega. Metafoorid, mis on väljendatud keeleliselt, on võimalikud seetõttu, et inimese mõistesüsteem on loomult metafoorne. (Lakoff, Johnson 2011: 35, 37–38) Metafoorid peegeldavad metafoori kasutaja ideid, väärtusi ja hoiakuid (Cameron jt 2009).

Metafoore, mille puhul antakse metafoori abil ühele mõistele teisele mõistele omane struktuur, nimetatakse liigendusmetafoorideks. Sellisteks metafoorideks on näiteks

mõtted on objektid ja suhtlemine on saatmine. Metafoore, mis ei kanna ühe mõiste ülesehitust üle teisele mõistele, vaid on seotud suhtelise paigutusega ruumis, nimetatakse suunametafoorideks. Suunametafoorid on näiteks *hea on ülal, halb on all* ja *tervis ja elu on ülal, haigus ja surm on all*. Ruumilised orientatsioonid tulevad inimeste kehast ja sellest, kuidas nad füüsilises keskkonnas toimivad. Olemismetafoorideks on metafoorid, mille puhul käsitatakse kogemust objektide ja ainetena. See annab võimaluse keskenduda osale kogemusest kohelda osi eraldiseisvate entiteetidenä, mida saab liigitada, mõõta ja millele saab viidata. Seega annavad kogemused füüsiliste objektide ja ainetega mõistmisele paremat alust kui ruumiline paigutus. Kõige kergemini äratuntavad on olemismetafoorid, mille puhul esitatakse füüsilist objekti isikuna. Olemismetafoorid on näiteks *inimvaim on masin* ja *inflatsioon on entiteet*. (Lakoff, Johnson 2011: 42, 46–47, 58–59, 60, 66)

Metafoorid ei ole universaalsed, need on kultuurisidusad ning igas ühiskonnas tõlgendatakse neid vastavalt kultuurilisele ja sotsiaalsele tajule (Punter 2007: 104). Kultuuri alusväärtusteks saavad seisukohad, mis on olulisemate mõistete metafoorse liigendusega tihedalt seotud. Kultuuris sügavasti juurdunud metafoorid on metafooride süsteemiga kooskõlas. Näiteks orientatsioonid ülal-all, aktiivne-passiivne, sees-väljas jne, leiduvad peaaegu kõikides kultuurides, kuid see, kuidas nende suundade suhtes on mõisted paigutatud ja millist tähtsust neile omistatakse, varieerub vastavalt kultuurile. (Lakoff, Johnson 2011: 55, 57)

3.1. Fraseologism

Fraseologism on keeles laialt kasutusel olev püsiv sõnade ühend, sellele on omane tähenduslik kokkukuulumine (EKK). Harilikult iseloomustab fraseologismi metafoorsus ja piltlikkus (EKK 2007: 678; Õim 1993: 5). Fraseologismide tähendus ei tulene koostisosade summast ning neid ei saa sõna-sõnalt teise keelde tõlkida, oma eripärane fraseoloogia on igal keelel. Püsiva sõnade ühendi pidamine või mittepidamine fraseologismiks on üsna subjektiivne kahel põhjusel:

- 1) väljendite metafoorsus ja püsivusaste on erinevad,
- 2) inimesed mõistavad väljendeid erinevalt.

Suur osa eesti keele fraseologismidest ei ole lahutamatute elementide tardunud tervik. Koostisosasid on võimalik asendada, ära jätta või lisada. Komponentide järjekord püsiväljendis pole alati püsiv, osad võivad olla pöördjärjestuses (*taevale tänu, tänu taevale*), polaarsed komponendid võivad vahetada kohad (*pealaest jalatallani, jalatallast pealaeni*), väljendi reksioon võib mõjutada koostisosade järjekorda (*kellegi keelepaelad lähevad lahti, kellelgi lähevad keelepaelad lahti*). (Õim 1993: 5–7)

Rein Kull (2000: 117) on rõhutanud spordikeele erinevusi, üheks olulisemaks neist on piltlik keelekasutus. Spordiuudistes leidub nii metafoore kui ka fraseologisme. Marcin Lewandowski on uurinud metafoore poola- ja ingliskeelsetes jalgpalliuudistes ning jaganud jalgpallimetafoorid kahte rühma.

3.2. Marcin Lewandowski jalgpallimetafooride liigitus

Sporti peetakse vägivaldseks, kuna seda nähakse sõja aseainena (Lewandowski 2010–2011: 1). „Tõelisel spordil pole midagi pistmist ausa mänguga. See on tihedalt seotud vihkamise, kadeduse, hooplemise, reeglite eiramise ja vägivalda nägemisest saadud sadistliku naudinguga: teiste sõnadega, see on sõda ilma tulistamiseta,” kirjutas George Orwell. (Orwell 1945) Negatiivsus on Allan Belli sõnul inimeste meelest üks põhilistest uudisväärtustest. Konflikt tõmbab tähelepanu, samuti sellega kaasneda võiv vägivald. (Bell 1991: 156) Nii vägivald kui kujundlik keelekasutus tõmbavad lugeja tähelepanu. Marcin Lewandowski jagab artiklites *The Rhetoric of Violence in Polish and English Soccer Reporting* (2010–2011) ja *Football is not only war. Non-violence metaphors in English and Polish soccer language* (2012) jalgpalliga seotud metafoorid kaheks: vägivaldliga seotud metafoorid ja vägivaldaga mitteseotud metafoorid. Ta analüüsib

inglis- ja poolakeelseid metafoore ja eristab neli vägivallaga seotud metafoori ja kümme vägivallaga mitteseotud metafoori.

3.2.1. Vägivallaga seotud metafoorid

Jalgpallimatš on sõda. Jalgpalli võrdlemine sõjaga on üks levinumaid jalgpallimetafoore. Matši võib nimetada lahinguks, kuid ka sõjaks, mis koosneb lahingutest. Väljak on lahinguväljaks, kus võidakse vallutada vastase väljakupool või kaitsta enda poolt. Väravat pommitatakse. Meeskond on justkui armee, vanasid ja kogenud mängijaid nimetatakse veteranideks. Peatreenerit nimetatakse pealikuks, kes valib taktika vastase võitmiseks. (Lewandowski 2010–2011: 90–93)

Kaotus on surm. Metafoor peegeldab emotsionaalset suhtumist jalgpalli, võit või kaotus on elu ja surma küsimus. Kaotus võib mätta lootused edasipääsuks. Värav hoiab lootused elus, vastasmeeskonna värav võib surmata võiduvõimaluse. Meeskond võib saada uue hingamise, mis päästab kaotusest. Tugevat alagruppi nimetatakse surmagrupiks. (Lewandowski 2010–2011: 93–96)

Jalgpall on poksimatš. Spordialadest on jalgpallimetafoore mõjutanud kõige enam poks. Tugevaid meeskondi nimetatakse raskekaallasteks, nõrgemaid kergkaallasteks. Väljak on poksiring. Mängija väljakult lahkumine või vastasmeeskonna värav on valus löök. (Lewandowski 2010–2011: 96–97)

Skoorimisüritus on jaht. Tegemist on metafooriga, mis iseloomustab pigem osa mängust, väravavõimaluste otsimist. Mängija jahib oma teist väravat, meeskond jahib viigiväravat või tiitlit. Ründaja hiilib karistusallas. Rünnak on hambutu. (Lewandowski 2010–2011: 97–98)

3.2.2. Vägivallaga mitteseotud metafoorid

Jalgpallimatš on etendus. Jalgpallimängu ja teatrietenduse vahele võrdlusemargi tõmbamiseks annab alust verb *mängima*, mängitakse nii laval kui väljakul, mängivad nii näitlejad kui jalgpallurid. Etendusel ja jalgpallimatšil on pealtvaatajad. Näitlejal on roll, jalgpalluril on vastavalt positsioonile kindlad ülesanded ehk roll, mida täita. (Lewandowski 2012: 82–84)

Jalgpallimatš on test. Mängu võrreldakse testi või koolitükiga. Penaltilööja testib väravahi oskusi, mängijad pannakse proovile, üks võistkond annab teisele õppetunni. (Lewandowski 2012: 84–85)

Jalgpall on teekond. Teekonnana võib näha meeskonna tegevust turniiri jooksul, kuid ka ühes mängus. Meeskond võib turniiril liikuda tiitli suunas. Alagrupimängudest liigutakse edasi veerandfinaali. Pärast mitut pealelööki jõutakse lõpuks väravani. (Lewandowski 2012: 90–92)

Jalgpall on toit. Mäng või turniir on roog, mida naudivad fännid. Finaalmäng on kirss tordil või magustoit. (Lewandowski 2012: 85)

Üleolek jalgpallis on kuninglik võim. Jalgpallis domineerimise võrdlemine kuningliku võimuga on üks levinumatest jalgpallimetafooridest. Tiitlivõistluse võitnud meeskond kroonitakse valitsevaks meistriks. Kaotuse järel kukub meister troonilt. Karikas antakse meistrile nagu kroon kuningale. Noored andekad mängijad on printsid, kogenud trahvilöökide lööjat võib nimetada karistuslöökide kuningaks. (Lewandowski 2012: 86–87)

Meeskond on masin. Metafoor peegeldab meeskonna koostööd, iga mängija on lüli või mutter masinavärgis. Kui meeskond ei tee koostööd, masin laguneb. Väsinud meeskonnal saab aur otsa, aurumasin ei tööta korralikult. (Lewandowski 2012: 87)

Meeskond on ehitis. Tegemist on metafooriga, mis näitab meeskonna tugevust. Koostööd on vaja parandada või taasehitada. Üks mängija võib olla meeskonna nurgakivi. (Lewandowski 2012: 88)

Väljapaistev tegutsemine on kunstiteos. Kunstiteosega võrdluses mängib olulist rolli väljapaistva tegutsemise ilu. Mängija tegutsemine võib olla virtuoosne, meeskond võib anda väravakontserdi. (Lewandowski 2012: 88–89)

Väljapaistev tegutsemine on maagia. Maagiaga võrreldakse pigem ühe mängija, kui meeskonna tegutsemist. Kolme värava löömist nimetatakse kübaratrikiks, mängija võib vigastuse teesklemisega kohtunikult välja võluda kollase kaardi vastasele. (Lewandowski 2012: 89–90)

Võitja on ees, kaotaja on taga. Tegemist on suunametafooriga. Võitnud meeskond kerkib tabelis, kaotanud langeb tagapoole. Esimene värav viib meeskonna 1 : 0 ette. (Lewandowski 2012: 92–93)

4. Materjali analüüs

Töös uuritavaks materjaliks on 79 spordiuudise pealkirjad ja juhtlõigud kolme Eesti ajalehe paberväljaannetest: Postimehest, Õhtulehest ja Eesti Päevalehest. Uudised kajastavad 2014. aasta jalgpalli maailmameistrivõistlusi. Meistrivõistlused toimusid 12. juunist 13. juulini. Kuna finaalmäng toimus pühapäeva hilisõhtul ja seda kajastavad lehed ilmusid teisipäeval, on analüüsitavad spordiuudised pärit vahemikust 12. juuni kuni 15. juuli. Uudiseid jalgpalli maailmameistrivõistluste kohta ilmus Õhtulehes enam kui teistes lehtedes. Selleks, et igast ajalehest pärit analüüsitava materjali kogus oleks peaaegu võrdne, on valitud igast ajalehenumbriks üks uudis. Päevalehest on pärit 26 uudist, Postimehest samuti 26 ning Õhtulehest 27. Õhtulehes ilmus MMi kajastav artikkel kõigis numbrites, Postimehes ei ilmunud meistrivõistlusteemalist artiklit 12. juunil ning Päevalehes 14. juunil.

4.1. Jalgpallimetafoorid Eesti ajalehtede jalgpalliuudistes

Marcin Lewandowski liigitab jalgpallimetafoorid kahte põhigruppi: vägivallaga seotud metafoorid ja vägivallaga mitteseotud metafoorid. Vägivallaga seotud metafoore nimetab ta neli, mitteseotuid kümme. Käesolevas peatükis on Eesti ajalehtedes kasutatavate jalgpallimetafooride uurimisel aluseks võetud Lewandowski liigitus, kuna liigituses on ühendatud kaks elementi, mis köidavad lugeja tähelepanu: vägivald ja piltlik keelekasutus. Liigitus põhineb poola- ja ingliskeelsetel uudistel, eestikeelsete uudiste analüüs võimaldab võrrelda jalgpallimetafooride kasutust kolmes keeles.

Vägivallaga mitteseotud metafooride liigitust on uuritavast materjalist lähtuvalt täiendatud kolme metafooriga: *jalgpalliturniir on pidu*, *jalgpallifännlus on haigus* ja *turniiril konkurentsist väljajäämine on kukkumine*.

4.1.1. Vägivallaga seotud metafoorid

Jalgpallimatš on sõda. Näitelauses 1 võrreldakse meeskonda armeega, Hollandi koondist nimetatakse oranžiks vutiarmeeks. Näitelauses 2 võib samuti pidada meeskonda armeeks, Argentina mängijad vallutavad staadioni.

(1) *Oranži vutiarmee* edu aluseks oli peatreener Louis van Gaali 3-5-2 taktika, mis sündis ainult tänu 4-3-3 asetuse võtmemehe Kevin Strootmani tõsisele vigastusele. (ÕL, 16. juuni)

(2) *Argentina jalgpallistaarid vallutasid* brasiillaste Maracanã. (EPL, 17. juuni)

Kaotus on surm. Näitelauses 1 on Holland kaotajaks, püstipäi langemine tähendab väärikat kaotust. Näitelausetes 2, 3 ja 4 on häving ehk hukk kaotuse metafooriks.

(1) *Holland langes*, aga püstipäi. (EPL, 11. juuli)

(2) Brasiilia jalgpalli tabas kodumurul totaalne *häving*, kui MMi poolfinaalis kaotati 1:7 Saksamaale. (PM, 10. juuli)

(3) Brasiilias toimunud MMil nägime võõrustajate *hävingut*, senise valitseja Hispaania troonilt tõukamist, hammustavat jalgpallurit ning palju muud. (PM, 14. juuli)

(4) Veel üks *häving*: inglaste valus kukkumine. (EPL, 21. juuni)

4.1.2. Vägivallaga mitteseotud metafoorid

Jalgpall on etendus. Näitelausetes 1 ja 3 võrreldakse jalgpallimatši otseselt etendusega, kasutatakse nimetusi *šõu*, *vaatemäng* ja *jalgpallietendus*. Lausetes 2 ja 3 võrreldakse

jalgpallikohtumist vaatuse ehk etenduse ühe osaga. Vaenupoolte mängu võib pidada etenduseks, üht konkreetset mängu vaatuseks.

(1) Telepildis näeb *šõu* kindlasti vinge välja, ent publik naudib *vaatemängu* vaevalt valmis staadionil. (ÕL, 12. juuni)

(2) Vana vaenu *uus vaatus* Brasiilias. (EPL, 4. juuli)

(3) Argentina ja Saksamaa *jalgpallietenduse uus vaatus*. (EPL, 12. juuli)

Üleolek jalgpallis on kuninglik võim. Näitelauses 1, 2 ja 3 nimetatakse eelmise maailmameistrivõitluse võitjat Hispaaniat valitsevaks meistriks, näitelauses 4 valitsejaks ja näitelauses 6 kuningaks. Näitelauses 7 kujutatakse kuningana üht mängijat, mitte tervet meeskonda. Näitelausete 4 ja 5 metafoorid on seotud trooniga, valitsev meister tõugatakse troonilt ning uus meister saab troonile. Näitelaused 8 ja 9 on samuti seotud kuningliku võimuga, kui seda ei omistata mitte ühele meeskonnale või mängijale, vaid jalgpallile kui mängule.

(1) Hollandi jalgpallikoondise reedene 5:1 võit *valitseva maailma ja Euroopa meistri* Hispaania üle jahmatas kõiki. (ÕL, 16. juuni)

(2) *Valitsevat maailmameistrit* Hispaaniat tabas sama saatus, mis Prantsusmaad 2002. ja Itaaliat 2010. aastal – 0:2 kaotus Tšiilile tähendab, et MMilt tuleb koju sõita juba pärast alagrupiturniiri. (ÕL, 20. juuni)

(3) *Valitsev maailmameister* Hispaania kukkus MM-il konkurentsist. (EPL, 20. juuni)

(4) Brasiilias toimunud MMil nägime võõrustajate hävingut, senise *valitseja Hispaania troonilt tõukamist*, hammustavat jalgpallurit ning palju muud. (PM, 14. juuli)

(5) Noorte sakslaste *teekond troonile*. (PM, 15. juuli)

(6) *Kuninga* lahkumine. (EPL, 20. juuni)

(7) Messi püüab Maradonalt *kuninga saua* üle võtta. (PM, 11. juuli)

(8) Vaatajate uuring näitab *spordialade kuninga* menukuse langust Eestis. (PM, 9. juuli)

(9) Erik Henno räägib jalgpalli MM-i alguse puhul Brasiilia *kuningliku spordiala* muredest ja rõõmudest. (EPL, 13. juuni)

Väljapaistev tegutsemine on maagia. Näitelauses 1 kasutatakse levinud jalgpallimetafoori *kaabutrikk*, mis tähendab kolme värava löömist sama mängija poolt. Levinum metafoor kolme värava löömise kohta on *kübaratrikk*, *kaabutrikk* on selle sünonüüm. Näitelauses 2 tähistab *imekoll* tugevat väravalööki.

(1) Saksamaa jalgpallikoondis virutas eile õhtul valjult lauale oma argumendi MM-tiitli võitmiseks, kui tegi *Thomas Mülleri kaabutriki toel* uut ja vana Portugaliga. (ÕL, 17. juuni)

(2) Edukas väravavahtide vahetus penaltiseeria eel kuulub MMide kullavaramusse, kus ootavad ees 1974. aasta Totaalne Jalgpall ja Dennis Bergkampi *imekoll* Argentiinale 1994. (ÕL, 7. juuli)

Meeskond on ehitis. Näitelauses 1 annab meeskonna võrdlemisele ehitisega aluse abitreeneri tugitalaks nimetamine. Näitelauses 2 on kasutatud verbi *lammutas*, Hollandi peatreener lammutas vastasmeeskonna mängustiili. Kuna mängustiil iseloomustab meeskonda, võib stiili lammutamist pidada kogu meeskonnatöö lammutamiseks.

(1) *Üheks pisiriigi tugitalaks* on abitreener Paulo Wanchope, kes pallis möödunud sajandi lõpus ühes klubis Eesti edukaima väravavahi Mart Poomiga. (ÕL, 5. juuli)

(2) TRIUMF! Armutu Hollandi pragmaatik *Louis van Gaal lammutas tiki-taka!* (ÕL, 16. juuni)

Jalgpall on teekond. Nii näites 1 kui 2 kasutatakse teekonnametafoori turniiri, mitte ühe mänguga seoses. Esimeses näitelauses nimetatakse turniiri lisaks teekonnale seikluseks. Teises näitelauses on teekonnaks ühe meeskonna edulugu.

(1) *Maaailma jalgpallipere ühine seiklus*, mille tulemusel just need kaks riiki finaali jõudsid, algas täpselt kuu aega tagasi. Meenutame *teekonnal* nähtut. (ÕL, 12. juuli)

(2) Noorte sakslaste *teekond troonile*. (PM, 15. juuli)

Meeskond on masin. Näitelauses 1 võrreldakse Saksamaa meeskonnatööd mehhanismiga, näitelauses 2 tähendab *mängumootor* Hollandi meeskonna koostööd.

(1) *Saksa masinavärk* üritab rikkuda brasiillaste tuju. (PM, 8. juuli)

(2) *Oranje mängumootor* töötab Brasiilia MM-il täie hooga. (EPL, 25. juuni)

Jalgpalliturniir on pidu. Näitelauses 1 nimetatakse maailmameistrivõistlusi jalgpallipeoks. Näitelauses 2 nimetatakse peoperemeesteks brasiillasi, kuna 2014. aasta maailmameistrivõistlused toimusid Brasiilias. Näitelauses 3 nimetatakse väravavahtide edukat ja silmapaistvat tegutsemist peoks.

(1) Täna õhtul on kogu maailma silmad suunatud São Paulosse, kus Brasiilia ja Horvaatia mäng lükkab käima *jalgpallipeo*. (ÕL, 12. juuni)

(2) *Peoperemehed* edenesid penaltiseeriaga kaheksa parema sekka ning endise Eesti koondise lootsi Tarmo Rüütli sõnul on brasiillased napist pääsemisest hoolimata turniiri suurfavoriidid. (ÕL, 30. juuni)

(3) *Säravate väravavahtide pidu* Brasiilia MM-il. (EPL, 5. juuli)

Jalgpallifänlus on haigus. Näitelauses 1 ja 3 võrreldakse fänlust hullusega, mis levib nagu epideemia. Esimeses lauses on Ameerika Ühendriike tabavaks haiguseks vutihullus, teises lauses võrreldakse Lionel Messi ülemaailmset populaarsust maaniaga. Näitelauses 2 on haigusemetafoori tuumaks palavik.

(1) USA teekond jalgpalli maailmameistrivõitlustel on lõppenud, ent jänkide näidatud südikas mäng ning suurriiki tabanud *vutihullus* paneb pärima, millal ameeriklased enam ei kaota, vaid triumfeerivad maailma parima vutiriigina. (ÕL, 3. juuli)

(2) Saksamaad haaras *jalgpallipalavik*. (PM, 18. juuni)

(3) *Messi-maania* vallutab maailma. (EPL, 27. juuni)

Turniiril konkurentsist välja jäämine on kukkumine. Tegemist on suunametafooriga, mis on sarnane Lewandowski metafooriga *võitja on ees, kaotaja on taga*. Edasipääsejad liiguvad üles, kaotajad kukuvad allapoole. Esimeses näitelause kaotab Itaalia Uruguayle ning langeb seetõttu konkurentsist. Teises ja kolmandas näitelause ei pääse edasi ning kukuvad konkurentsist Inglismaa ja Hispaania.

(1) Eile langes *dramaatiliselt konkurentsist Itaalia*, kui 0:1 jääd alla Uruguayle. (PM, 25. juuni)

(2) Veel üks häving: *inglaste valus kukkumine*. (EPL, 21. juuni)

(3) Valitsev maailmameister *Hispaania kukkus MM-il konkurentsist*. (EPL, 20. juuni)

Jalgpallimetafoore on kõige enam Eesti Päevalehes, 13 metafoori. Õhtulehest pärit näiteid on 12, Postimehest 10. Kõige levinumaks metafooriks on *üleolek jalgpallis on kuninglik võim*.

Kuigi sporti võrreldakse sõjaga ja seetõttu peetakse sporti ja sealhulgas jalgpalli vägivaldseks, on vägivallaga mitteseotud metafoorid enam levinud. Lewandowski liigituses on vägivallaga seotud metafoore vaid neli, samas kui vägivallaga mitteseotud metafoore on kümme. Ka kolm lisatud metafoori (*jalgpalliturniir on pidu, jalgpallifännlus on haigus* ja *turniiril konkurentsist väljajäämine on kukkumine*) pole seotud vägivallaga. Uuritavas materjalis on vägivallaga mitteseotud metafooride näiteid 29, vägivallaga seotud metafooride näiteid kuus. Vägivaldsete metafooride vähesus võib

viidata sellele, et jalgpalli ei seostata vägivallaga, vaid meelelahutusega. Samuti on võimalik, et üks tuntumatest vägivallaga seotud jalgpallimetafooridest *jalgpall on sõda* ei ole ajakirjanike jaoks piisavalt uudne. Otsitakse uusi viise lugeja tähelepanu võitmiseks ning vägivallaga mitteseotud metafoorid pakuvad lugeja köitmiseks paremaid võimalusi.

Eestikeelsetes pealkirjades ja juhtlõikudes puuduvad poola ja inglise keeles levinud vägivallaga seotud metafoorid *jalgpall on poksimatš* ja *skoorimisüritus on jaht*. Vägivallaga mitteseotud metafooridest puuduvad *jalgpallimatš on test*, *jalgpall on toit*, *väljapaistev tegutsemine on kunstiteos* ja *võitja on ees*, *kaotaja on taga*. Kolm vägivallaga mitteseotud metafoori (*jalgpalliturniir on pidu*, *jalgpallifännlus on haigus* ja *turniiril konkurentsist väljajäämine on kukkumine*), mis on analüüsis lisatud, on kasutusel eesti keeles, kuid puuduvad Lewandowski liigitusest. Eesti, poola ja inglise keele ühiseid metafoore on materjalis kaheksa.

Jalgpallimetafooride puhul tõuseb esile metafooride kultuurisidususe küsimus. Kuna jalgpall on üks populaarsematest spordialadest kogu maailmas, mida kajastatakse ajakirjanduses palju, levivad uudiste tõlgete kaudu metafoorid ühest keelest teise. Samas näitavad analüüsi tulemused, et metafooride kattuvus erinevates keeltes pole sajaprotsendiline. Kultuuri- ja keeleruumist sõltub, milliseid metafoore teistest keeltest üle võetakse. Metafoorid, mis haakuvad kultuuri olulisemate mõistete metafoorse liigendusega, võetakse suurema tõenäosusega kasutusele, kui need, mis lähevad metafoorse liigendusega vastuollu.

4.2. Fraseologismid Eesti ajalehtede jalgpalliuudistes

Alapeatükis „Jalgpallimetafoorid Eesti ajalehtede spordiuudistes” uuriti jalgpallimetafoore, mis on levinud nii eesti keeles kui ka teistes keeltes. Käesolevas alapeatükis keskendutakse fraseologismidele. Igal keelel on oma eripärane fraseoloogia,

fraseologismid on keelesidused, mistõttu ei saa fraseologisme sõna-sõnalt teise keelde tõlkida. Alapeatükis analüüsitakse Eesti Päevalehe, Postimehe ja Õhtulehe jalgpalli maailmameistrivõistlusi kajastavates uudistes kasutatud eesti fraseologisme. Täheenduste selgitamisel on kasutatud „Fraseoloogiasõnaraamatu” veebiversiooni.

Esimeses näitelause kasutatakse fraseologismi *käima lükkama* alustamise ning hoo andmise tähenduses, esimene mäng alustab meistrivõistlusi ning MM saab hoo sisse.

(1) Täna õhtul on kogu maailma silmad suunatud São Paulosse, kus Brasiilia ja Horvaatia mäng *lökkab käima* jalgpallipeo. (ÕL, 12. juuni)

Näidetes 2 ja 3 kasutatakse *pitserit vajutama*, et väljendada mõjutamist. Näitelause 2 mõjutab kohtunike tegevus turniiri esimesi mänge, näites 3 arutletakse, et Brasiilia kliima võib mõjutada MMil meeskondade mängupilti.

(2) Jalgpalli MMi A-alagrupi kohtumuste Brasiilia – Horvaatia (3 : 1) ja Mehhiko – Kamerun (1 : 0) järel ei räägitud enim jalgpalluritest, vaid kohtunikest, kelle saamatu ja käpardlik tegutsemine *vajutas* finaaltorniiri avangule soovimatu ja koleda *pitseri*. (ÕL, 14. juuni)

(3) Karm kliima võib *vajutada* MMil mängupildile *pitseri*. (PM, 13. juuni)

Neljandas näites kasutatakse kolme fraseologismi: *lauale virutama*, *uut ja vana tegema* ning *paika panema*. Esimene tähendab, et Saksamaa näitas suurepäraselt vormi ja võit tõi esile tiitlifavoriidistaatuse. *Uut ja vana tegema* tähendab, et Portugal alistati veenvalt ja kaotus on Portugalile nagu karistus. Nõmme Kalju peatreener väljendas fraseologismi *paika panema* abil, et Saksamaa kvaliteetne mäng tegi kahe meeskonna vahe selgeks.

(4) Saksamaa jalgpallikoondis *virutas* eile õhtul valjult *lauale* oma argumendi MM-tiitli võitmiseks, kui *tegi* Thomas Mülleri kaabutriki toel *uut ja vana* Portugaliga. „Saksamaa *pani* oma kvaliteediga mängu *paika*,” hindas mängu Nõmme Kalju peatreener Prins. (ÕL, 17. juuni)

Viiendas näitelauses väljendatakse *maha kandma* abil seda, et konkurentsist langemine ei muuda Hispaania meeskonda ja mängustiili väärtusetuks ning meeskond on esikohapretendent ka järgmistel tiitlivõistlustel.

(5) Narr oleks Hispaania jalgpall ühe suure põrumise järel *maha kanda*. (ÕL, 20. juuni)

Inglismaa võitis jalgpalli maailmameistritiitli 1966. aastal, pärast seda on kõik katsed tulemust korrata ebaõnnestunud. Näites 6 tähendab fraseologism *peaga vastu sein* *jooksma* Inglismaa jalgpallikoondise püüdlusi ja nurjumisi tiitlivõidu kordamisel.

(6) Inglismaa jalgpall – 48 aastat *peaga vastu sein* *jooksmist*. (ÕL, 21. juuni)

Fraseologism *hinge kinni hoidma* tähendab näitelauses 7, et Brasiilia fännid jälgisid hetke, mil Pinilla palli latti lõi, eriti suure tähelepanu ja põnevusega.

(7) Terve Brasiilia *hoidis hinge kinni*, kui tšiillane Mauricio Pinilla kaheksandikfinaali 120. mänguminutil palli latti virutas. (ÕL, 30. juuni)

Näitelauses 8 tähistab jalgpalli populaarsuse tõusu ja jalgpallifännide arvu kiiret kasvu Ameerika Ühendriikides fraseologism *tärgama kui seeni pärast vihma*.

(8) Käimasolev jalgpalli-MM kujuneb Atlandi taga läbi aegade vaadatuimaks ning vutifänne *tärgab* Ühendriikides *kui seeni pärast vihma*. (ÕL, 1. juuli)

Maha matta tähendab näites 9, et on võimalik eelnev unustada.

(9) Täna on tal võimalus kõik eelnev *maha matta* ja meeskond lõpuks MM-finaali juhtida. (ÕL, 9. juuli)

Näites 10 kasutatakse fraseologismi (*pea*) *kohale küsimusi tõstma*, et väljendada poolehoidjate kahtluse ja ebakindluse tõusmist Brasiilia koondise suhtes.

(10) Neljapäeva hilisõhtul alanud jalgpalli MMi avamäng *tõstis* korraldajamaa Brasiilia koondise kohale *palju küsimusi*. (PM, 14. juuni)

Näitelauses 11 tähendab *jalule aitama*, et vigastatud mängijad paranevad ning saavad meeskonnaga taas liituda.

(11) Imelised võtted *aitavad* staarid *jalule*. (PM, 19. juuni)

Suud lukku lööma tähendab kellegi vaikima sundimist. Näites 12 väljendab fraseologism, et tänu Suáreze tegutsemisele alistas Uruguay Inglismaa ja sundis inglased vaikima.

(12) Suárez *lõi* ühe mänguga inglase *suud lukku*. (PM, 21. juuni)

Fraseologism *jälge jätmä* on näitelauses 13 kasutusel, et küsida, kas muhameedlaste paastukuu mõjutab jalgpalli maailmameistrivõistlusi.

(13) Kas ramadaan *jätab* MMile *jälje*? (PM, 27. juuni)

Fraseologism *ülesannete kõrgusel olema* väljendab näitelauses 14, et Brasiilia jalgpallistaar Neymar saab oma tööga jalgpalliväljakul väga hästi hakkama ning tema tegevus vastab ootustele.

(14) Finaalturniiri eel oodati suuri tegusid brasiillaste 22-aastaselt staarilt Neymarilt ja seni on ta *olnud ülesannete kõrgusel*. (PM, 30. juuni)

Vaatajanumbrid näitavad, et armastusseriaale vaatab enam inimesi kui jalgpalli maailmameistrivõistlusi. *Alla jääma* väljendab MMi madalamat populaarsust.

(15) Jalgpalli MM *jääb* armastusele *alla*. (PM, 9. juuli)

Näites 16 jõuab Lionel Messi koos oma meeskonnaga MMi finaali, ta tegutseb Argentina jalgpallilegendi Diego Maradona eeskuju järgi, seda väljendab *jälgedes sammuma*.

(16) Lionel Messi on *sammunud* MM-turniiril rahvuskaaslase Diego Maradona *jälgedes* ning viinud Argentina koondise finaali. (PM, 12. juuli)

Fraseologism *vilju maitstva* väljendab näitelauses 17, et Saksamaal tehtud muudatused tasusid ära ning meistritiitel on muudatuste ja tehtud töö tulemus.

(17) 2000. aasta EMI fiasko järel korraldati Saksamaa jalgpall ümber ning pühapäeva õhtul *maitsti* Rio de Janeiros koondise tasandil selle muudatuse esimesi suuri *vilju*. (PM, 15. juuli)

São Paulos elav eestlane leiab, et meistrivõistlustega rahulolematud brasiillased oleksid pidanud oma seisukohti väljendama seitse aastat tagasi, ta kasutab näites 18 fraseologismi *meelt avaldama* arvamuse väljaütlemise tähenduses.

(18) Eestlane São Paulos: *meelt* tulnuks *avaldada* seitsme aasta eest. (EPL, 13. juuni)

Näitelauses 19 kasutab Ameerika Ühendriikide jalgpallikoondise peatreener Klinsmann fraseologismi *kokku mängima*. Ta teatab, et kokku ei mängita, Ühendriigid ei tegutse väljakul Saksamaaga kooskõlastatult ja omavahelised kokkulepped puuduvad.

(19) Klinsmann: meie Saksamaaga *kokku ei mängi*! (EPL, 26. juuni)

Fraseologism *käsi laiutama* tähendab näites 20, et Messi ja Argentina koondis muudavad vastased nõutuks.

(20) Argentina peatreener tunnistab, et meeskonnas valitseb Messi-sõltuvus, vastasedki *laiutavad käsi*. (EPL, 27. juuni)

Iga hinna eest väljendab näitelauses 21, et Saksamaa soovib Brasiilia kindlasti alistada.

(21) Brasiilia *jogo bonito* surm ja Saksamaa soov võita *iga hinna eest*. (EPL, 8. juuli)

Hollandi koondislased usaldavad oma peatreenerit täielikult ning ei kahtle tema otsustes ja valikutes, seda väljendab näites 22 fraseologism *pimesi usaldama*.

(22) Hollandi jalgpallurid *usaldavad* oma kavalat peatreenerit Louis van Gaali ka *pimesi*. (EPL, 9. juuli)

Näidetes 22 ja 23 kasutatakse fraseologismi *ajalukku minema*, millel on kaks tähendust: püsivat väärtust ja tähtsust omandama või ununema ja kasutuselt kaduma. Näitelauses kasutatakse seda esimeses tähenduses. Näide 23 väljendab, et Brasiilia suurest kaotusest räägitakse ka tulevikus. Näites 24 öeldakse, et Saksamaa ja Argentina eelmised omavahelised finaaliid pole unustusse vajunud.

(23) Brasiilia 1 : 7 kaotus Saksamaale *läheb jalgpalliajalukku* kui uskumatuim tulemus. (EPL, 10. juuli)

(24) Eelmised omavahelised finaaliid on *läinud jalgpalliajalukku*. (EPL, 12. juuli)

Tuhast tõusma väljendab näites 25, et Saksamaa koondis sai välja madalseisust ning võitis taas maailmameistritiitli.

(25) Uuestisünd! Saksamaa *tõusis* fööniksina *tuhast*. (EPL, 15. juuli)

Fraseologismide kasutamine jalgpalliuudiste pealkirjades ja juhtlõikudes on levinud. Nii Eesti Päevalehest kui Õhtulehest on pärit kaheksa näidet, Postimehest üheksa. Igas näites on üks fraseologism, välja arvatud 17. juuni Õhtulehest pärit näide, kus ühes juhtlõigus kasutati kolme fraseologismi.

Näitelausete fraseologismid on tihedalt seotud eesti keele- ja kultuuriruumiga. Otsetõlke puhul läheks nende tähendus kaduma. Eesti fraseoloogia on rikkalik ning pakub mitmeid valikuid ühe ja sama tegevuse tähistamiseks (nt *jälge jätma* ja *pitserit vajutama* mõjutamise tähenduses). Uuritud materjalis on korduvaid fraseologisme vaid kaks: *pitserit vajutama* ja *jalgpalliajalukku minema*, mõlema kohta on kaks näidet.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli uurida kujundlikku keelekasutust spordiuudistes. Kuna lugeja tähelepanu võitmisel on oluline roll uudise pealkirjal ja juhtlõigul, valiti uurimisobjektiks jalgpalliuudiste pealkirjades ja juhtlõikudes kasutatud jalgpallimetafoorid ja fraseologismid. Analüüsitud materjaliks olid 79 jalgpalliuudise pealkirjad ja juhtlõigud. Uudised kajastasid 2014. aasta jalgpalli maailmameistrivõistluseid ja olid ilmunud võistluste toimumise ajal Eesti Päevalehes, Postimehes ja Õhtulehes. Uurimismeetodiks oli kriitiline tekstianalüüs.

Jalgpallimetafooride analüüsimisel võeti aluseks Marcin Lewandowski jalgpallimetafooride liigitus. Poola ja inglise keeles levinud jalgpallimetafoore analüüsides lõi Lewandowski vägivallaga seotuse või mitteseotuse põhjal jalgpallimetafooride liigituse, mis koosneb neljast vägivallaga seotud metafoorist ja kümnest vägivallaga mitteseotud metafoorist. Analüüsitavast materjalist lähtudes lisati liigitusele kolm vägivallaga mitteseotud metafoori. Jalgpallimetafoore kasutati kõikides uuritud väljaannetes. Eesti Päevalehest oli pärit 13 näitelauset, Õhtulehest 12 ja Postimehest 10. Vägivallaga seotud metafoore kasutati kuues pealkirjas või juhtlõigus, vägivallaga mitteseotud metafooride näiteid oli 29. Levinuim metafoor oli *üleolek jalgpallis on kuninglik võim*, näitelauseid oli üheksa. Vägivallaga seotud metafooride vähesust võib seletada mitmeti. Jalgpalli võrreldakse tihti sõjaga ja seetõttu peetakse mängu vägivaldseks. Ajakirjanikud võivad pidada vägivaldseid metafoore n-ö kulunuks. Ajakirjanike eesmärk on lugejate tähelepanu köitmine, tähelepanu tõmbab uudne metafoor. Samuti on võimalik, et jalgpalli peetakse meelelahutuseks, mida ei seostata vägivallaga. Metafoore, mis esinevad eesti, poola ja inglise keeles, oli kaheksa. Kuna jalgpall on populaarne kogu maailma, levivad tõlgete kaudu ühest keelest teise.

Igas kultuuriruumis on mõistete metafoorne liigendus. Teistest keeltest võetakse suurema tõenäosusega üle metafoorid, mis haakuvad liigendusega.

Fraseologismide analüüsimisel kasutati „Fraseoloogiasõnastiku” veebiversiooni, mille autoriks on Asta Õim. Fraseologismid on keelesidused ning neid ei saa ühest keelest teise otse tõlkida. Pealkirjade ja juhtlõikude analüüs tõestas, et eesti fraseoloogia on rikkalik ning fraseologisme kasutatakse jalgpalliuudiste pealkirjades ja juhtlõikudes palju. Näitelaused fraseologismide kasutamisest oli 25, nii Eesti Päevalehest kui Õhtulehest oli pärit kaheksa näidet, Postimehest üheksa. Korduvaid fraseologisme oli kaks: *pitserit vajutama* ja *jalgpalliajalukku minema*.

Kujundlik keelekasutus jalgpalli- ja spordiuudistes on teema, mida tasub laiemalt uurida. Käesolev töö keskendus metafooridele ja fraseologismidele jalgpalliuudistes, kuid tuleks uurida kujundlikku keelekasutust ka uudistes, mis kajastavad teisi spordialasid. Samuti tasuks võrrelda metafooride ja fraseologisme kasutamist uudistes ja spordiülekannetes.

Summary

This Bachelor's thesis *Football Metaphors and Phraseological Expressions in Estonian Football News* analysed football metaphors and phraseological expressions in Estonian football news' headlines and leads. Headlines and leads were gathered from 79 news about 2014 FIFA World Cup. News were published in newspapers Eesti Päevaleht, Postimees and Õhtuleht from 12th of June till 15th of July. The research approach was critical text analysis.

Football metaphors' analysis was based on Marcin Lewandowski's classification. His classification is based on violence, he divides football metaphors into two groups: metaphors related to violence (4 metaphors) and metaphors not related to violence (10 metaphors). Three non-violent metaphors were added to the analysis. Football metaphors were used in all newspapers. 13 examples were from Eesti Päevaleht, 12 from Õhtuleht and 10 from Postimees. Violence-related metaphors were used in 6 examples, non-violent metaphors were used in 29 examples. Most used metaphor was *footballing superiority is royal power*, which was used in 9 examples. The lack of violent-related metaphors can be explained in several ways. Football is often seen as war and because of that football is considered violent. Journalists might consider violence-related metaphors hackneyed and try to capture reader's attention with salient non-violent metaphors. It's also possible, that nowadays football is seen as entertainment, which is not related to violence. There were 8 metaphors, that were used in Estonian, Polish and English language. Football is popular all over the world, news are translated and metaphors spread from one language to another. Every culture has its own metaphorical structure. Metaphors that fit in the metaphorical structure are more likely to be borrowed from other languages.

Phraseology dictionary's online version by Asta Õim was used to analyse phraseological expressions. Phraseological expressions cannot be translated word-for-word, because the meaning of expression is not the sum of component parts. Analyse results show, that Estonian Phraseology is copious and phraseological expressions are widely used in football news' headlines and leads. There were 25 examples of the use of phraseological expressions, 8 from Eesti Päevaleht, 8 from Õhtuleht and 9 from Postimees. Two phraseological expressions were used twice.

Kirjandus

Andrews, Phil 2005. Sports Journalism: A Practical Guide. London: SAGE Publications Ltd.

Bell, Allan 1991. The Language of News Media. Oxford: Basil Blackwell Ltd.

Bell, Allan 1998. The Discourse Structure of News Stories. – Approaches to Media Discourse. Toim. Allan Bell, Peter Garrett. Oxford: Blackwell Publishers Inc, 64–104.

Bell, Allan, Peter Garrett 1998. Media and Discourse: A Critical Overview. – Approaches to Media Discourse. Toim. Allan Bell, Peter Garrett. Oxford: Blackwell Publishers Inc, 1–20.

Cameron, Lynne, Robert Maslen, Zazie Todd, John Maule, Peter Stratton, Neil Stanley 2009. The Discourse Dynamics Approach to Metaphor and Metaphor-led Discourse Analysis. – Metaphor and Symbol, nr 24(2). London: Routledge, 63–89; http://oro.open.ac.uk/16538/1/Cameron_Discourse_dynamics.pdf. Vaadatud 16.04.2015.

Conboy, Martin 2007. The Language of the News. Chippenham; Antony Rowe Ltd.

Cotter, Colleen 2010. News Talk. Investigating the language of journalism. New York: Cambridge University Press.

EKK = Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2007. Eesti keele käsiraamat. Kolmas, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Fairclough, Norman 1995. Media discourse. London: Edward Arnold.

Hennoste, Tiit 2008. Uudise käsiraamat. Kuidas otsida, kirjutada, toimetada ja serveerida ajaleheuudist. Teine, täpsustatud trükk. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kasik, Reet 2008. Meediateksti analüüs: eesmärgid ja metoodika. – Meediatekstide keelekasutus ja selle sotsiokultuurilised taustad. Tekstid ja taustad V. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 10–43.

Kull, Rein 2000. Kirjakeel, oskuskeel ja üldkeel. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Lakoff, George, Mark Johnson 2011. Metafoorid, mille järgi me elame. Tallinn: TLÜ kirjastus.

Lewandowski, Marcin 2010–2011. The Rhetoric of Violence in Polish and English Soccer Reporting. – Język, Komunikacja, Informacja 5/2010–2011, 87–99.

Lewandowski, Marcin 2012. Football is not only war. Non-violence conceptual metaphors in English and Polish soccer language. – Sprache und Fußball im Blickpunkt linguistischer Forschung. Toim. Janusz Taborek, Artur Tworek, Lech Zielinski. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 79–95.

Merilai, Arne, Anneli Saro, Epp Annus 2007. Poeetika. Gümnaasiumiõpik. Teine, täiendatud trükk. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Orwell, George 1945. The Sporting Spirit; http://orwell.ru/library/articles/spirit/english/e_spirit. Vaadatud 29.04.2015.

Punter, David 2007. Metaphor. London: Routledge.

Pullerits, Priit 1997. Ajakirjanduse põhižanrid. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Reah, Danuta 1998. The Language of Newspapers. London: Routledge.

Semino, Elena 2008. Metaphor in Discourse. Cambridge: Cambridge University Press.

Õim, Asta 1993. Fraseoloogiasõnaraamat. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia.

Õim, Asta 2000. Fraseoloogiasõnaraamat. Teine, täiendatud ja parandatud trükk.
<http://portaal.eki.ee/dict/fraseoloogia>. Vaadatud 25.04.2015.

Materjal

Eesti Päevaleht

Vaher, Andres 2014a. Kaks rõõmsat brasiillast, kaks tõde, aga üks armastus – jalgpall. – Eesti Päevaleht 12. juuni, nr 113.

EPL, 13. juuni = Vaher, Andres, Eero Vabamägi 2014a. Eestlane São Paulos: meelt tulnuks avaldada seitsme aasta eest. – Eesti Päevaleht 13. juuni, nr 114.

Vaher, Andres, Eero Vabamägi 2014b. Terve Brasiilia vaidleb: kas jalgpalli MM on kasulik või kahjulik? – Eesti Päevaleht 16. juuni, nr 115.

EPL, 17. juuni = Vaher, Andres 2014b. Argentina jalgpallistaarid vallutasid brasiillaste Maracanã. – Eesti Päevaleht 17. juuni, nr 116.

Süvari, Aet 2014a. Andekas Thomas Müller – Saksamaa paha hea poiss. – Eesti Päevaleht 18. juuni, nr 117.

Süvari, Aet 2014b. Seekordsel MM-il võidutseb ründav ja tempokas jalgpall. – Eesti Päevaleht 19. juuni, nr 118.

EPL, 20. juuni = Süvari, Aet 2014c. Kuninga lahkumine. – Eesti Päevaleht 20. juuni, nr 119.

EPL, 21. juuni = Süvari, Aet 2014d. Veel üks häving: inglaste valus kukkumine. – Eesti Päevaleht. LP 21. juuni, nr 25.

EPL, 25. juuni = Süvari, Aet 2014e. Oranje mängumootor töötab Brasiilia MM-il täie hooga. – Eesti Päevaleht 25. juuni, nr 120.

EPL, 26.juuni = Süvari, Aet 2014f. Klinsmann: meie Saksamaaga kokku ei mängi! – Eesti Päevaleht 26. juuni, nr 121.

EPL, 27. juuni = Süvari, Aet 2014g. Messi-maania vallutab maailma. – Eesti Päevaleht 27. juuni, nr 122.

Süvari, Aet 2014h. MM-i kaks raju nädalat: üllatajad, põrujad ja särajad. – Eesti Päevaleht. LP 28. juuni, nr 26.

Süvari, Aet 2014i. Colombia imeteod ehk kes on James Rodríguez? – Eesti Päevaleht 30. juuni, nr 123.

Süvari, Aet 2014j. Viimase minuti draamad toodavad MM-il kangelasi ja kibedaid pisaraid. – Eesti Päevaleht 1. juuli, nr 124.

Süvari, Aet 2014k. Väravavaht Manuel Neuer päästis Saksamaa. – Eesti Päevaleht 2. juuli, nr 125.

Süvari, Aet 2014l. Argentina meeskond on Messita ikkagi mannetu. – Eesti Päevaleht 3. juuli, nr 126.

EPL, 4. juuli = Süvari, Aet 2014m. Vana vaenu uus vaatus Brasiilias. – Eesti Päevaleht 4. juuli, nr 127.

EPL, 5. juuli = Süvari, Aet 2014n. Säravate väravavahtide pidu Brasiilia MM-il. – Eesti Päevaleht. LP 5. juuli, nr 27.

Süvari, Aet 2014o. Kes läheb lõpuni välja? – Eesti Päevaleht 7. juuli, nr 128.

EPL, 8. juuli = Süvari, Aet 2014p. Brasiilia *jogo bonito* surm ja Saksamaa soov võita iga hinna eest. – Eesti päevaleht 8. juuli, nr 129.

EPL, 9. juuli = Süvari, Aet 2014q. Hollandlaste Raudne Tulp teab kõike ja jõuab kõike. – Eesti Päevaleht 9. juuli, nr 130.

EPL, 10. juuli = Süvari, Aet 2014r. Mineiraço – brasiillaste tõeline katastroof. – Eesti Päevaleht 10. juuli, nr 131.

EPL, 11. juuli = Süvari, Aet 2014s. Holland langes, aga püstipäi. – Eesti Päevaleht 11. juuli, nr 132.

EPL, 12. juuli = Süvari, Aet 2014š. Argentina ja Saksamaa jalgpallietenduse uus vaatus. – Eesti Päevaleht LP 12. juuli, nr 28.

Süvari, Aet 2014z. Kümme põhjust, miks tänavune jalgpalli MM ei unune kunagi. – Eesti Päevaleht 14. juuli, nr 133.

EPL, 15. juuli = Süvari, Aet 2014ž. Uuestisünd! Saksamaa tõusis fööniksina tuhast. – Eesti Päevaleht 15. juuli, nr 134.

Õhtuleht

ÕL, 12. juuni = Voog, Viljar 2014a. Maailm on valmis, kas ka Brasiilia? – Õhtuleht 12. juuni, nr 136.

Voog, Viljar 2014b. Aivar Pohlak: Brasiilia peab kodus MM-tiitli võitmiseks alistama Brasiilia. – Õhtuleht 13. juuni, nr 137.

ÕL, 14. juuni = Järvela, Ott 2014a. Kohtunike totaalne krahh. – Õhtuleht 14. juuni, nr 138.

ÕL, 16. juuni = Järvela, Ott 2014b. Triumf! Armutu Hollandi pragmaatik Louis van Gaal lammutas tiki-taka! – Õhtuleht 16. juuni, nr 139.

ÕL, 17. juuni = Voog, Viljar 2014c. Saksamaa 4, Müller 3, Ronaldo 0. – Õhtuleht 17. juuni, nr 140.

Voog, Viljar 2014d. Miks ei sära jalgpalli MM Eestis HD-kvaliteedis? – Õhtuleht 18. juuni, nr 141.

Voog, Viljar 2014e. Kes olid MMi avavooru kõige-kõige? – Õhtuleht 19. juuni, nr 142.

ÕL, 20. juuni = Järvela, Ott 2014c. Narr oleks Hispaania jalgpall ühe suure põrumise järel maha kanda. – Õhtuleht 20. juuni, nr 143.

ÕL, 21. juuni = Voog, Viljar 2014f. Inglismaa jalgpall – 48. aastat peaga vastu seinajooksmist. – Õhtuleht 21. juuni, nr 144.

Järvela, Ott 2014d. 10 põhjust, miks jalgpalli MM 2014 on läbi aegade parim! – Õhtuleht 25. juuni, nr 145.

Õhtuleht 2014. – Miks Luis Suarez vastaseid hammustab? Sest ta kardab kaotada kõike, mis armas. 26. juuni, nr 146.

Järvela, Ott, Viljar Voog 2014. Jalgpalli-MMi superskandaalid: inimsööja Suarez, peapoksija Zidane, käsipallur Maradona jt. – Õhtuleht 27. juuni, nr 147.

Voog, Viljar 2014g. Vanad võlad ja värsked õlled ehk MMi kaheksandikfinaalid. – Õhtuleht 28. juuni, nr 148.

ÕL, 30. juuni = Voog, Viljar 2014h. Tarmo Rüütli: kuumadel sütel kõndiv Brasiilia on endiselt favoriit. – Õhtuleht 30. juuni, nr 149.

ÕL, 1. juuli = Õhtulehe vutiõpetaja 2014. Jätkid leidsid lõpuks selle õige jalgpalli. – Õhtuleht 1. juuli, nr 150.

Treial, Mart 2014. Statistika: penaltiseeria kõige tähtsam osa on mündivise, sest esimesena lööjal on suur eelis. – Õhtuleht 2. juuli, nr 151.

ÕL, 3. juuli = Voog, Viljar 2014i. Millal tuleb USA maailmameistriks? – Õhtuleht 3. juuli, nr 152.

Järvela, Ott 2014e. MMi hitt, asetus 3-5-2 nõuab jalgpalluritelt tugevat füüsis, vankumatut vaimu ja suurepäraseid tehnikat. – Õhtuleht 4. juuli, nr 153.

ÕL, 5. juuli = Luuk, Merili 2014a. Paulo Wanchope – vaikne latiino, kes läks meeskonna eest treeneriga kaklema. – Õhtuleht 5. juuli, nr 154.

ÕL, 7. juuli = Järvela, Ott 2014f. Heia, Holland! Heia Louis van G(eni)aal! – Õhtuleht 7. juuli, nr 155.

Järvela, Ott 2014g. Mänguilm pole tähtis. Loeb vaid võit! – Õhtuleht 8. juuli, nr 156.

ÕL, 9. juuli = Voog, Viljar 2014j. Lionel, kas sa seekord võidad? – Õhtuleht 9. juuli, nr 157.

Järvela, Ott 2014h. Brasiilia vahetas 1:7 kaotusega 64 aastat vana rahvusliku katastroofi välja uue ja hullemaga vastu! – Õhtuleht 10. juuli, nr 158.

Luuk, Merili 2014b. Javier Mascherano – Argentina kaptenipaelata pealik. – Õhtuleht 11. juuli, nr 159.

ÕL, 12. juuli = Järvela, Ott 2014i. Pistriku teekond tuvi turja ehk MMi päevik. – Õhtuleht 12. juuli, nr 160.

Järvela, Ott 2014j. Tuunime vuti MMi veelgi paremaks! – Õhtuleht 14. juuli, nr 161.

Luuk, Merili, Viljar Voog 2014. Eestimaa juubeldas koos sakslastega. – Õhtuleht 15. juuli, nr 162.

Postimees

PM, 13. juuni = Kalvet, Madis 2014a. Karm kliima võib vajutada MMil mängupildile pitseri. – Postimees 13. juuni, nr 137.

PM, 14. juuni = Pahv, Peep 2014. Tiitlisoosik Brasiilia vajas Jaapani abipaketti. – Postimees 14. juuni, nr 138.

Gregor, Mariel 2014a. Pirlo juhitud Itaalia on ohtlik kõigile. – Postimees 16. juuni, nr 139.

Kalvet, Madis 2014b. Tehnoloogia sai värava kirja. – Postimees 17. juuni, nr 140.

PM, 18. juuni = Höglund, Inga 2014. Saksamaad haaras jalgpallipalavik. – Postimees 18. juuni, nr 141.

PM, 19. juuni = Kalvet, Madis 2014c. Imelised võtted aitavad staarid jalule. – Postimees 19. juuni, nr 142.

Kalvet, Madis 2014d. Ühe suurejoonelise ajastu lõpp. – Postimees 20. juuni, nr 143.

PM, 21. juuni = Gregor, Mariel 2014b. Suárez lõi ühe mänguga inglaste suud lukku. – Postimees 21. juuni, nr 144.

PM, 25. juuni = Kalvet, Madis 2014e. Jalgpalli MMi jõujooned on muutumas. – Postimees 25. juuni, nr 145.

Gregor, Mariel 2014c. Psühholoog: Suareze käitumist võis ette näha. – Postimees 26. juuni, nr 146.

PM, 27. juuni = Kalvet, Madis 2014f. Kas ramadaan jätab MMile jälje? – Postimees 27. juuni, nr 147.

Kangur, Kristjan-Jaak 2014a. Venemaa jätkab Capelloa. – Postimees 28. juuni, nr 148.

PM, 30. juuni = Kalvet, Madis 2014g. Noored staarid, kellel on luba tappa. – Postimees 30. juuni, nr 149.

Kangur, Kristjan-Jaak 2014b. Ühtsus kannab rikast rannikut. – Postimees 1. juuli, nr 150.

Kalvet, Madis 2014h. Saksa legendide ajastu on tagasi. – Postimees 2. juuli, nr 151.

Parts, Kadi 2014. Howardist jäi USA-le väheseks. – Postimees 3. juuli, nr 152.

Kalvet, Madis 2014i. Staarid ja Euroopa gigandid. – Postimees 4. juuli, nr 153.

Kalvet, Madis. 2014j. Madalmaad jalgpallihiiu ja suurüllataja vastu. – Postimees 5. juuli, nr 154.

Kangur, Kristjan-Jaak 2014c. Varumehe ja geeniusse hiilgehetk. – Postimees 7. juuli, nr 155.

PM, 8. juuli = Kangur, Kristjan-Jaak 2014d. Saksa masinavärk üritab rikkuda brasiillaste tuju. – Postimees 8. juuli, nr 156.

PM, 9. juuli = Pullerits, Priit 2014. Jalgpalli MM jääb armastusele alla. – Postimees 9. juuli, nr 157.

PM, 10. juuli = Kalvet, Madis 2014k. Alandus! Õhtu, mil jalgpall muutus igaveseks. – Postimees 10. juuli, nr 158.

PM, 11. juuli = Kangur, Kristjan-Jaak 2014e. Messi püüab Maradonalt kuninga saua üle võtta. – Postimees 11. juuli, nr 159.

PM, 12. juuli = Kalvet, Madis 2014l. MM-tiitli selgitab rekordiline duell. – Postimees 12. juuli, nr 160.

PM, 14. juuli = Kalvet, Madis 2014m. Mis jääb meenutama lõppenud finaaltorniiri? – Postimees 14. juuli, nr 161.

PM, 15. juuli = Kalvet, Madis 2014n. Noorte sakslaste teekond troonile. – Postimees 15. juuli, nr 162.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Merju Lomp

(sünnikuupäev: 18.03.1993)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Jalgpallimetafoorid ja fraseologismid Eesti ajalehtede jalgpalliuudistes,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Kersti Lepajõe,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 20.05.2015 (*kuupäev*)